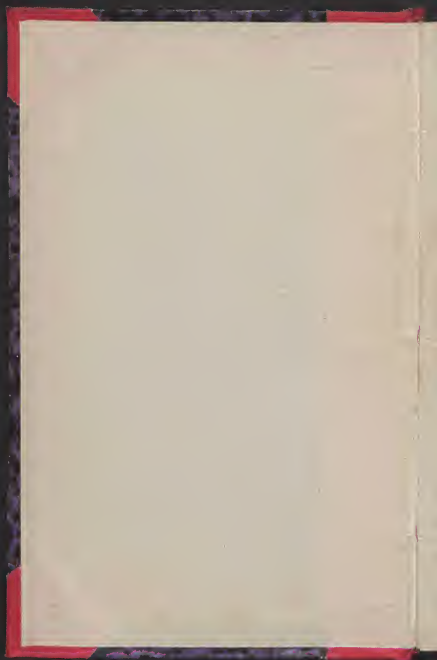
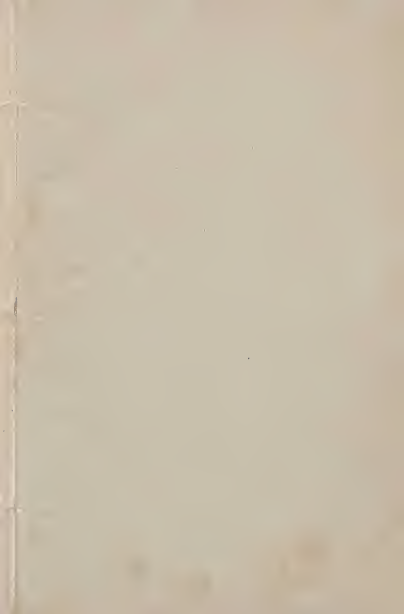

Pétur Pétursson:
Stutt Ræðusnid.

252

Pet

Stutt Ræðusnid,

e d a

Sæinar Hugvekjur,

ætladar

Prédikurum

af

Péttri Péturssyni

Presti til Stadaastadar, og Prófasti í Snæfellsness-
og Snappadals = Sisslna Prófastisdæmi.

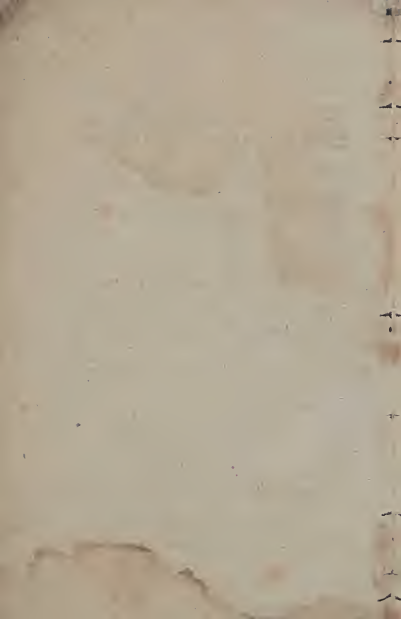
*Esset egregium non quærere externa,
domesticis esse contentos.*

Cic. de orat. cap. 7. 22.

LANDSBÓKASAFN

Videyar Klaustri, 1859.

Prentadar á kostnað Hófundisins af Bókprytljara
Helga Helgasyni.

Gans Gæ: og Vel-bornu Gæruverdugheitum

G e r r a B i s k e p i

Steingrími Þónssyni,

Riddara Dannebrogis ordunnar og Dannebrogsmanni

o g

Sødur mínum elskulegum

Síra Péttri Péturssyni

firrum Prófasti í Skagafjardar Síslu og Presti

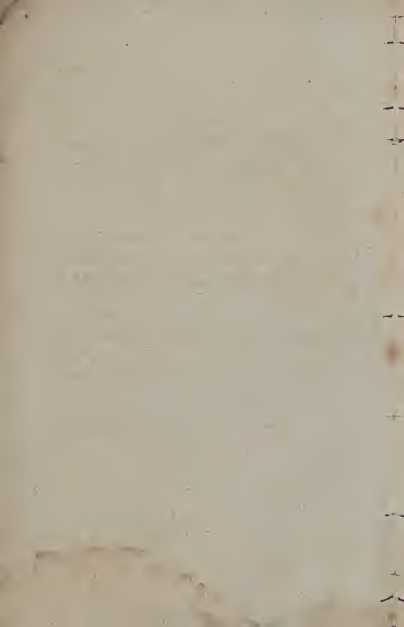
til Miklabæar og Silfrastada Safnada,

tileinkaft þessi Ritlingur, sem litilfjörlegur vottur

Audmíttar og elsku

af

Sofundinum.

S o r m á l i.

Það er nú í fyrsta sinni, heidrudu Landar! sem eg kóm fram á skodunarplátsid með ritgjörðir og dirfist að bjóða idur fáeinar hugvefjur handa prédikurum. Af því efnið er mikilvægt og þó ekki, það eg tilveit, neitt um það ritad á vora tungu, þá er eg ekki svo hræddur um, að higgnum monnum þíki firrtæki mitt óþarslegt, einsog um hitt, að þeim þíki það midur af hendi leist einn vera ætti; og gét eg ekki sagt mér til málbóta nema það, að eg ætlaði þessar fáu hugvefjur fremur við væningum, enn hinum góðu, gómlu og lángefdu prédikurum, því það væri bernska að vilja fræða þá um þá hluti, sem þeir áður vita og reint hafa, eda ætlast til þess, að þeir í elli sinni gjætu lagt sig niður við það, að líta á nismíði þetta; þó teldi eg mér það glediefni, ef þeir virdu ritlinginn þess að ljá hönnum auga og findu eitthvad nítilegt í hönnum. Ekki kómur mér það óvart, þó margt megí að orðfærinu finna, eg hefi stundum orðid að Fasta til þess höndunum, sökum anríkis og embættisanna, enda

Þiðir mér íslenska vísindamálid allerfíðt og ógreiddt
ífríferðar sem vonlegt er, þar vegir þess erri svo að
falla hjá okkur óruddir, einkum hvað heimspekinna
færtilir, og hefi eg víða reíð mig á þetta, þegar eg
ætlaði að samþíða þesskonar hugmindir edli ís-
lenstunnar.

Géti ritlíngur þessi gésíð einhvörjum lærð,
um eda leikmanni þarslega hugvefju og einhvör-
stíðar aníð lotníngu frír gudlegum sannindum,
þá hefi eg náð frírætlun mínni og þiðir mér sem
þá rætist á ritlíngi mínum málsháttur sá, að betra
sé að veísa raungu tré enn aungu; en sé ritlíngur-
inn í aungu nítur, þá hefi eg offnemma ráðist í
að láta hann koma frír augu almenníngs og verð-
ur mér þá ekki annað til huggunar enn það, að
hann frínist með tímaleíngdinni, og er míflu líf-
legra, að hann brenni heldur enn batni í hreins-
unar eldi tímans, þiðir mér þá og vel fara, að
það frínist sem fríst ífr hann.

Stífríð í hírtun Janúaríí mánadar áríð 1839.

§. 1.

1 Cor. 3. 11—13. Enginn gétur annann grundvöll lagt, enn þann sem lagdur er Jesús Kristur. Þiggi menn ofaná þenna grundvöll, gull, silfur, dirmæta steina, tré, hei, hálm, þá mun verða opinbert, hvílikt hvørseins verk er; tíðin mun gjöra það angljóst, eldurinn mun opinbera það, hann mun prófa, hvílikt hvørseins er.

Þessi ord Postulans Páls sína, hvörnig ákvardan hinnar kristilegu kirkju heimtar, að kénni mannlegt, eda geistlegt embætti sé til og haldist við í kristinni; því það er ásetningur hennar að leida mannkind til þekkingar á sannleikanum, til trúar og helgunar; eda, með öðrum ordum, að leida það til Guds fyrir trúna. Þetta var tilæflan Jesú Krists, þegar hann stofusetti kirkju sína. Enn — einsog allt það, sem frá Gudi kémur, verdur að vera flædt mannlegum búningi, svo það verði af mönnum sed, þannig hlaut einnig ákvardan hinnar kristilegu kirkju að verða undirorpin venjulegu lög máli viðburðanna og prófast smámsaman með tímaleingdinni, eins og allt sem viðber; enn af því leiddi það, að kirkjan varð viðskila við sitt alggjörda háleita áform; því þó ekki bæri naudsfin til þess, að hún tíndi sínu and-

lega edli, þá gétur hún samt aldrei náð hiinni helgu firirvindan, sem Jesús Krístur ætlaðist til, þess-
 vegnagjörum vér mun á enni sínilegu og ósínilegu
 kirkju. Þegar talad er um hina sínilegu kirkju, köll-
 um vér hana stríðandi, af því hún á í sífeldu stríði
 við itri og innri hindranir, sem eru andstæðilegar
 augnamíði hennar og vilja aðra hemi frá að ná
 því; hún má því aldrei leggja árar í bát, heldur
 alltaf leitaft við að ná áföðrun sinni og þetta er
 innifalid í ádurgreindum orðum Postulans, er hann
 lífir henni við ófullgjört hús, sem alltaf hættar
 eptir því sem fleiri starfa þarad og biggja ofaná
 grundvöll þess; en grundvöllur kirkjunnar er Jesús
 Krístur, því hann stírir henni og stjórnar og er
 höfud safuadarins. Hin itri stjórn kirkjunnar á
 því að vera kríslileg eptir lögum Jesú Lærdóms;
 hérar sést einnig edli ens kénimannlega embættis;
 það er stílda kénendanna að biggja ofaná grund-
 völlum kirkjunnar, þeir eiga að leidbeina limum hennar
 áfram, svo þeir sífellt gæti tekid framförum í þekk-
 ingu sannleikans, í trúnni og helguninni; þeir eiga
 að veita kirkjunni líðveitflu og verja hana með
 vopnum þeim, er hún sjálf vífar þeim á; en vopnin
 eru Gudsord, þau eru, eins og Postulinn að orði
 kénst, beittari hvörju tveggjudu sverdi. Gudsord
 er grundvöllur sá, á hvörjum kirkjan stendur, fjár-
 fjóður sá, sem ekki má fela í læstum hirdslum,
 heldur á tekid að hafa það um hönd, prédika það

og hlíða því. Þetta er og gjört með mörku móti í fristnum söfnudum; til þess eru kirkjur bigdar, hvor hinir fristnueiga að nema orð fræðingar og huggunar og til þess eru þeir kvaddir, sem Postulinn kallar hirðara og fénnendur.

Það er samkvæmt hinu andlega edli kirkjunnar, að öllum línum hennar sé gefinn kostur á því að féna Gudsorð og hafi jafnmikil tilfall til fénnimannlegs embættis; því það á að vera öllum einum það hugað að starfa að ætlunarverki kirkjunnar og gudsorð er í raun rétttri almenningseign, enn vegna þess kirkjan er undirorpin lögum enna mannlegu félaga, þá verður hún, eins og hin félögin, að halda við góðri reglu og laga tilflípanir sínar þareptir, svo ávæxtur gudsorða verði sem mestur og blómlegastur; en ekki verður gudsorð fénni til hlítar, nema sá, sem það prédikar, hafi þann flíning og þéttlingu, sem allir geta ekki náð, þá kostgæfni og ástundun, sem allir ekki hafa varid, eða vilja verja til þess; og á þenna hátt er fénnimanns- eða Prests- embættid samhliða edli og ákværdun kirkjunnar og samkvæmt tilætlun höfundins, sem einnig er auðséð af enni fyrstu fristni.

§. 2.

Það er ekki ásetningur minn að þessu sinni að lísa stétt og stöðu Prestanna úti íttu æsar, eða tina til allar flíldur flóllunar þeirra, ekki heldur

ætla eg að flíra frá því, hve vel fémmendurnir þurfi að vera að sér í gudsfræðinni og tinsjum þáðan dreignum og þaradlútandi víðindagreinum, eða, hvornig eptirðæmi og dagfar Prestama egi að orsa og hvetja söfnudina til gubrákni; margt mætti líka segja um flídugleika og samband prédikunarinnar við eua munalegu uppfræðingu, sem Prestarnir veita söfnuðinum utan flóls; eg vil ekki hreifa við neinu þessu hér, heldur einúngis leida í ljós fáeinar hugvefjur handa Prestunum, að því leiti sem þeir með prédikunum sínum andga söfnuðinn að þekkingu gudsorda, og flóda prédikunina eina saman, eptir því sem mér þikir hún egi að vera lögud; en að eins benda til hins áduralda, þar sem edli og flípulag prédikunarinnar heimtar, að ekki sé hjá því sneidt.

§. 3.

Það er tilætlan kirkjunnar, að Prestarnir innræti og útbreidi gudsord; þeir eru, ef eg mætti svo að orði kveda, lifandi limir lífama hennar; þessvegna er prédikanin nokkurskonar fluldalúfning til kirkjunnar eða safnadanna og að því leiti er undirstada hennar almennileg, því gudsord er í fljálfu sér æ hid sama og sameign allra og hefur þá sérhvör prækian nokkud alþíðlegt til að bera, sem og er flristilegt, af því kirkjan er flristin. Þetta, sem nú er sagt, hefur einkum tillit til efnis og innihalds

ræðunnar. Enn Þrestinum er líka úthlutad það svæði, hvar honum er ætlað að gróður-setja guds-ord með fríðilegu frelsi og fjárfjóðum andans, og því verða ræðurnar hvör annari ólíkar að lögun og útlístan efnisins, það er líka vonlegt, þar gáfur andans eru margbreittar og svo margt finnid sem madurinn er. Hid frábrugðna eða sérdeilislega er: heimfærsla hins almenna til einstöfu tilfella og sérlegra fringumstæda og lögun þess eptir ólíku sálax ástandi mannanna. A líkann hátt á andi ræðunnar, eða blær sá sem breiddur er ífir hana, að vera sprottinn af Krists Anda og jafnframt hafa tillit til lífernis þeirra, sem orbid heira. En þó menn í huga sínum gæti þannig adgreint og adskilid hid alfríðilega og hid frábrugðna í sérhvörri prédífun, þá er samt. hvortveggja svo nákvæmlega samteingt og tvinnad, að það má aldrei skilja, heldur verður ætíð að vera hvört öðru samfara; vanti, til dæmis, hid alþíðlega — fríðilega, þá festist prédíkarinn í fjötrum einsinnar og fer á mis við edli og anda trúarbragdanna, sem öllum eru ætíð og vilja, að allir komist til vidurkénningar sannleiks; ef hid sérdeilislega vantar, þá nær hann ekki heldur þeirri ætlan sinni að flitja gudsord inni mannlegt líf og félagskap. Þannig er frum=efni ræðunnar bæði almennilega = og sérdeilislega = fríðilegt.

§. 4.

Gunnir hafar ætlað, að best mundi fara, að
 lesa ritninguna í stað prédikunar á stólaum; en
 þarvið er athugandi, að þótt gudsord sé fólgið í
 ritningunni, þá er það þó ekki allt gudsord, sem í
 henni finnst; það er líka munur á gamla- og nýja-
 testamentinu. Ef lesa ætti ritninguna af prédikun-
 arstólaum, þá irði ekki hægt að adgreina híd al-
 gjörða frá hinu, sem víðvíkur stund og stað; þær
 gudlegu hugsjónir gjætu þá ekki breitt búningi sín-
 um eptir úmislegum og ólíkum þorsum tímanna og
 heirendanna; gudsord irði þá að vísu flutt inni líf
 og félag manna, en andinn, sem lífgar, irðisfömjög
 florbáður við bókfästinn, sem deidir, því fjarni ord-
 anna gétur traudlega tígast né fært ávört, nema
 hjörtun áður séu vakin og undir það búin að veita
 ordinu viktöku; þessvegna þirfti það, sem lesið væri
 úr ritningunni, að vera vel til þess fallið og lagad
 eptir sálar ásigkomulagi hvors um sig. Þó ritn-
 ingin sé innblásin af Gudi, þó hún sé níttsamleg og
 uppbiggileg og gæti að því leiti fullnægt þorsum
 sálarinnar, þá verður þó að leida gudsord til manns-
 ins og manninu að gudsordi, egi það að koma hon-
 um að haldi, og þessu á prédikanin einumíðt að koma
 til leidar, hún á að úrfja afur hjartnanna og sá í
 hann enu gudlega sæðinu.

§. 5.

Adur enn frískni hófst var það allvíða venja að brúka Rædutekta og var mjög svo tíðkad hjá Gíðingum, því í samfundum þeirra las einn lög-málid og hjá honum stóð annar til að skíra það, sem lesið var. Þaðan er síður þessi kominn til frískinna landa og er það líka tilhlídilegt að reisa ræðu sína á óbifannlegum og góðum grundvelli, því vanti undirstöðn hennar, þá er hætt við, að ræðusmíðid verði ekki sem skipulegast, og að prédikarinn hrúgi saman hugmindunum án þess að koma þeim vel eda haganlega fyrir, eda, að hann hlaupi eitthvad í gónur og komi að lofunum hvörgi nærr því, sem hann upphaflega ætladi sér að tala, verður þá ræðan absvana og ávæxtarlítil.

§. 6.

Menn geta nú annaðhvört filgt Guð spjálunum í Handbókinni, eda lagt útaf einhverri Ritningargreininni, eda feingid sér sjálfir ræðuefni einhverstadar úr öðru enn Ritningunni. Enn þaræð prédikanin á að vera samhljóða Ritningunni og sprottin af Anda hennar, þá er það tilhlídilegt að útlísta fyrir Söfnudinum einstöfu greinir úr henni, bæði vegna þess, að álit enna helgu bóka er svo mikid og þær svo stóráudugar að trúar- og síðalærdómi; og þó sannad verði, að prédika megi án þess að hafa fyrir sér Ritningargrein og það verði

af sögum sínt, til dæmis ad taka hinn nafuþæga Theodoret Biskup í Tyrus, sem bjó til tíu prédikanir um gudlega forsjón, Theodorus Studites, Rabanus Maurus, Bernhard af Clairvaux og Lúther gégn Carlstadt, er það þó töluverdt hægra ad búa til prédikun útaf einhverri ritningargreininni, því þá er undirstada ræðunnar fundin og ad nokkru leiti ávisad, hvornig menn egi ad handleiða efnid og velta því fyrir sér, og, það sem einna mest er svarid, ad prédikarinn gétur þá stúdft vid gudlegt álit og edli Biblíunnar; það er því varlega gjörandi ad velja texta úr öðru enn henni; enn allt er það undir frjóffsemi textanns. Komid, hvort betra sé ad fylgja hinum venjulegu Gudspjalla textum, eda velja sjálfur ritningargrein, og verdi það ekki varid, ad margar Biblíugreinir séu lærdómsríkari og fjarnafillri, en hinir tíðkanlegu textar, þá er það samkvæmt kristilegu frelsi, ad Presturinn sjálfur megi kjósa sér þann texta úr ritningunni, sem honum þikir bestur, og stríðir það ekki heldur móti einingu kirkjunnar, ef ekkert haggast um hirningarsteininn, sem er Kristur; því það er óvidurkvæmilegt ad treppa ad kénningunni med þeim stordum, sem hún ekki fær isir stigid, einkum pared hinir tilskipudu textar ekki ná isir alla Kristis æfi og eru ógreinilegir, bæði hvað efnid og tímaröðina snertir, þó má frástílla sumu þeirra til ad minda Hátídagud-

spjöllin og önnur fleiri; þaraduki er það allerfíðt fyrir Prestinn að leggja ár eptir ár í sífelli útaf sömu textunum, því hann fémist varla hjá því að hártoga textaun, en af því leidir, að ræður hans verða að lofunum óvífelðnar og að hann gétur ekki fénað með því frjálstraði og djörfúng, sem vera ber. Það virðist því óvífelðvæmlegra að binda ræðu sína ofmjög við texta þessa, sem nálega sérhver blaðsíða Biblíunnar gétur veitt á- nægjanlegt ræðuefni; samt er það athugamál, að árstextarnir eru því betur valdir, sem þeir nákvæm- ar og greinilegar skera frá æfi Freljarans og hin- um helstu atvöldum trúar hans og fíðalærdóms, því prédikanin á, einn og áður er áminnst, að flitja guds- ord inni líf og félagskap mannanna, en gudsord er fólgið í Lögmalinu og „Evangelíó;“ þessvegna verð- ur efni textans að vera trúar- eða fíðalærdóms atvöld, en að itri lögun sínni á hann að vera ann- aðhvört í fénningar — eða eptirlíkingar — fráfögu, varnar — eða sníllirða — formi.

Enn vilji menn fylgja Gudsþjöllunum í Handbók- inni, sem og mun verða óhultast fyrir Presta vora, þeg- ar á allt er lítið, þá er best að velja út þeim þá kafla sem lærdómsríkastir eru og best lagadir eptir ásig- komulagi heirendanna og tímanna, en féu Prestarnir í mörg ár búnað að leggja útaf textum Handbók- arinnar, er ofur hætt við, að þeir egi bágt með í hvört sinn að finna nít umtalsfni og verði að

lofunum ráðþrota með tilbreitingar, gjætu þeir þá hugsað sér einhverja ritningargrein, sem þeim þætti vel til þess fallin að vera undirstaða ræðunnar, mætti fyrst birja á Gudsþjallinu, en smámsaman víkja ordum sínum og þóka sér að hinu greininni, uns þeir algjörlega væru þángað komnir, og má þetta vel takaft, ef laglega er að farid, og nákvæmlega gjætt að þræði hugmindanna og hann rafinn eptir því sem líking þeirra og miðmunur ávísar; lærðómar trúarbragðanna eru líka hvor öðrum svo nánir og teingdir, að hægt veitir að komast frá einum þeirra til hinna, eptir því sem ástendur. Þeir kvíslast að sönnu víðsvegar eins og æðar líkamans, enn hafa þó allir upptök sín frá Frelsaranum og hverfa þángað aptur líft og blóðid til hjartans, eða vatnsæðarnar í jörðinni til fjáfarins.

§. 7.

Þegar blíid er að finna grundvöll ræðunnar, þá þarf fyrst að gjöra grein fyrir því, hvornig biggja egi ofaná hann, eða með öðrum ordum, hvornig prédíkuninni í tilliti til efnis og lögunar egi að vera háttad. Undirstaða og adalhugsjón gudlegrar opinberunar er síndafallid samfara laungun eptir frelsun og fridþægingu, og þessi hugsjón var adalaugnamid holdtefju Jesú Krists, því fyrirætlan hans var sú, að koma mannkininu undan iferráðum síndarinnar inni. Gudsríki, hann ætladi

ad sætta mennina við Gud og foma því höfði á, að
 baráttu findarinnar við náðina gjæti undir lok lífs-
 id; hann var ljófsid og listi þeim, sem í mirkrunum
 sátu; hann var sannleikurinn og brant nidur veldi
 líginnar; hann var vegurinn og leiddi þá villuráf-
 andi á himingetu; hann var lífsid og sigradi dauðs-
 ann. Ritningin fær hérúum mörpum fögurum ord-
 um, því að þessu háleita marki og midu hnígur bædi
 líf, lærðómur og dauði Frelsarans. Það má því
 líkja sérhvörjum texta, sem tekinn er úr hinu nía
 testamentinu eptir því sem áður er sagt, við nokk-
 urs konar Fridarboga, sem Jesús Krístur
 hefur sett á milli Guds og manna. Enn, einsog
 vér ekki gétum fullkomlega gjort grein fyrir guds-
 vitundinni í sjálfum ofs, upptökum og edli hennar,
 og verðum þó að stíra og útlísta hana eptir lög-
 um skilningsins, svoléidis er það einnig leindardóm-
 ur, sem fyrir augum skodarans dregur sig í hlé
 inni fílsni sálarinnar, með hvada hætti og atburðs-
 um Krístur hefur fridþægt ofs við hinn himn-
 eska Fædurinn, eða með öðrum ordum, hvörn-
 ig hann hefur afmáð óvináttu þá, sem er milli
 findar og náðar. Enn, þó leindardómar Guds
 séu ofvarnir skilningi manna, svo hin dauðlegu
 augun ekki þola að stíra á þá til leingðar, lísa
 þeir þó aungu að síður þeim; sem á jörðunni búa,
 lífga og verma, stírkja og endurnæra hjörtu þeirra;
 þannig er og leindardómi holdtekju Krists og frid-

þægingariannar varid, hann sendir hér að ofann geisla sína niður í hid jarduessa lífid og mindar úr því nít og andlegt líf samkvæmt sínu edli; prédikanin á, að eg svo að orði komist, að lesa saman geislana og gjöra þá stírari og ardsamari, eða með øðrum ordum: hún á að breida sem best út þá síðu endurlausnarverkssins, sem suir að vorri jarduessu tilveru; eun þessi síða, stöðud með tilliti til mannanna, er í því fólgin, hvörju þeir ega að trúag og hvað þeir gjöra; eun í tilliti til Guds, innibindur hún í sér fröfur Guds til mannanna og firirheit hans. Þannig er prédikanin heimfærsla fristilegrar trúar til safnadarins, og er hún hvörki einber bodbordalestur, eða tóm trúarjátning, heldur hefur nokkud af hvörutveggju þessu, bæði eptir innra stildugleika þess og sérilagi eptir því, sem hann er rakinn í hinum fristilegu trúarbrogðum, og ridur því fremur á að stöda þetta samband og teingdir trúar og bodborda með fristilegum hætti, sem þær vid þá stöðun aldrei slitna, þared hún er svo andleg, að lögmál og „evangelíum“ hvervetna samþíðast og mætafst. Hin fristilegu trúarbrogðssna nefnilega, hvörnig menn í Lög málinu læri að þekkja vilja Guds og, hvörnig þeir egi að fullnægja honum og bendir svoleiðis bæði til hæfilegleika þeirra til hins góða og jafnframt til ófullkomleika þeirra og spillingar, sem aptra þeim frá að gæta fullnægt fröfum Lög málsins. Lög málið vekur

því þekkingu á findinni og undireins laungun eptir að frelsast frá henni og hinu illa, sem af henni leidir, og sú þannig spröttu tilfinning veikleika sjálfs sín leidir nú manninn sjálfkrafa að „evangelíó,“ til að leita Guðs náðar fyrir Krist. Evangelíð fer þá að hugga manninn og undireins að laga vilja hans, af því það er firirheit með stillirði; þaraf sést, að evangelíð innibindur í sér lögmálid, sé það rétt stillid. Þegar svo er komid, geingur evangelíð samstíða lögmálinu inni sáluna og verður því samtaka í að vekja fristilegann anda og hugarfar hjá mannum. Þannig er lögmálid og „evangelíum“ og allir þeir lærðómar, sem þarad lúta, höfudinntak hinnar fristnu trúar og undireins aðalefni serhvsórrar prédikunar. Enn fristileg prédikan má ekki láta sér lunda að flóða trúarlærðóma Krists sem hvor onnur sannindi, heldur verður hún að vekja þá uns hún kómst til upptaka þeirra, svo hún ávalt gæti snt gudlegann uppruna trúarbragdanna og vakid þá lotningu fyrir þeim, sem sambjóða tilætlun þeirra og firirætlun hennar. Þetta leidir til spurningar þeirrar, hvort prédikanin egi að gjöra mest áhrif á stillning manna, tilfinnun þeirra eða vilja.

§. 8.

Þó Krists trúin í firstunni einkum tæfi sér bólfestu í hjörtum mannanna, sem nokkurskonar andleg samþíðing tilfinninganna og viljans, leid þó

ekki langt um þágangad til skilningurinn varð að
 gjöra grein fyrir tilfinningum þeim, sem þannig
 voru vaktar og fyrir ásigkomulogi viljans og, síð-
 ann hafa hin kristnu trúarbrögð ekki einungis aðhófst
 allar lærdómsidkanir, heldur einnig sjálf tekið þá
 lögum og snið á sig, sem ber vitni um idkun og
 æfingu skilningsins, bæði vottar það niðverandi á-
 sigkomulag kristninnar og þá háttur, með hvortjum
 þetta ásigkomulag er atvikað, svo vel grenslanir og
 uppgöfganir lærðra manna, sem og uppfærðing al-
 meunnings; já hvað meira er, hin kristilegu trúar-
 brögð vekja svo mjög skilninginn, að sumir hafa
 reynt til að hriunda burt úr þeim öllu því sem ekki
 irði skilid; enn það er gagnstædt edli þeirra, því þá
 irdu þau ekki flodud nema á einn veginn og mundu
 við þessa flodun eina saman misða veruleg einkenni
 sín sem þáttur í mannkynsögunni; þau gjöra áhrif
 á mann allaun og láta sér ekki nægjast með nokk-
 ra sálar-eginnlegleika, heldur gjöra þau þá alla
 sér handgeingna og snúa þeim öllum í hið sama
 andlega horfid. Krists trúin er heldur ekki fólgs-
 in í eintómu bodordasafni, því þá gjörðist hennar
 eingin þörf, þaræð hægt væri að safna þeim án lid-
 veitflu hennar; ekki verður hún heldur skilin sem
 önnur hugmindaferfi, af því hún er flædd áþreifan-
 legum hjúpi, hún er gudleg hugsjón orðin að
 viðburði. Hið óskiljanlega í Krists trúinni sínir
 þannig, að hún hefur önnur æðri upptæk, enn

mannvitiffuna tóma; þessvegna verður effétt það í hinum kristnu trúarbrögðum stílid, sem sínir, að guðleg spæki birtist mönnum á þann hátt, að hún sprettar upp beinlínis af hinu endalausá, enn ekki frá endannlegum hlutum, og í stuttu máli effétt það, sem bæði sínir mismun hins endanlega og endalausá og, þó hinn nánasta stíldugleika þeirra. Þetta verður ekki stílid og ekki heldur beinlínis áfram kennt í þróuninni, hún verður að slitja þenna lærðóm, sem staðlegt einkenni hinna kristnu trúarbragða, í bínungi þeim, sem best fái vafid tilfinningar heirendanua og gjört áhrif á vilja þeirra.

§. 9.

Það verður, einðog nú er ávikid, að flæða hugmindirnar hjúpi þessum allstadar þar sem innræta á heirendum orðsins þá hluti, sem ekki eru sprotnir af tímanum heldur voru til á undann hönum og þverra ekki né hætta að vera til þó tíminn þrotni, eða þá hluti, sem að sonnu við- vífja tímanum, enn þó ekki svo, að þarsfirir sé unt að stílja þá, afþví þeir ekki eru, svo áberi, áháng- andi af hinu undannfarna, heldur beinlínis komnir frá hinu eilífa og sem svoleidið minda nít stí- ferdiðlegt líf hjá manninum, ef þeir gétu rudt sér til rúms í sálunni; hvörtveggja þetta ádurtafda er auðkennilegt í hinum kristnu trúarbrögðum; sá sem sér mig, hann hefur séð Góðurinn, sagði Þrel-

arinn, og orðid varð hold, segir gudspjallamadrinn Jóhannes, Kristur er, hefur verið og mun æ verða Gudi sameinadur, svo hann ekki þarf að féppast við að lífjast Gudi, eða berjast við findina einsog vér. Trúarbrögð. Krists, sem í edli sínu eru eilíf, eru líka ordinn að einum þætti í mannkíns sögunni, sem birjadi á vissum tíma; þó er upphaf þeirra ekki áhángandi af tímanum, heldur er einungis hið itra ífirbörd hans áfast við tímann; enn, þegar hið innra samband orsaka og afleiðinga hverfur, af því það ekki er sprottid af venjulegri rás viddurdanna, þá er ekki hægt að skilja viddurdinn, eða sjá upptök og edli hans; trúin tekur þá við og fyllir þá andn, sem sínist vera milli viddurdanna; því í raun rétttri er trúin undirstada allra trúarbragða og sérilagi hinna kristilegu, sem fremur hinum eru andleg og bera ávexti með andlegum hætti. Prédikanin klæðir þessa lærdóma í sjáanlegann búning til þess hún gæti dafid og stírkt þær tilfinningar, sem eru hóbili trúarinnar.

§. 10.

A líkann hátt gjörir prédikanin áhrif á viljann; skilningur, tilfinningar og vilji eru hvört öðru nákvæmlega venflad; því það eru þrjár greinir, sem allar spretta út úr sömu rót; hið andlega líf mannkíns birtist þannig með þreföldum hætti og auglíst, hvað spillingunni vidvísur, bæði í raungum

girndum og ímindunum, sem vanar eru að vera samfara og fémur það af því mennirnir girnast hið illa, vegna þess þeir ætla það sé uppá einhverna hátt gott fyrir sig og sinna uppá afþakunum til að fegra með girnd sína og það, sem þeir girnast; prédikuninni verður því ekki þess andid að betra og laga vilja manna, nema hún kosti jafnframt kappss um að gjöra skilningi þeirra til hæfis og hafi vakandi auga á því, að ransókn og þekking sjálfs sín er undirstada siðferdislegrar betrunar; þess vegna verður prédikanin að brjóta vidur undireins og hún biggir, hún verður að ríðja burtu raungum ímindunum, hjátru og hleipidómum, til þess að géta auðit trúarbragðapekkinguna og feingid menn til að hlídnast bodum þeirra, en þá þarf hún bæði að vera ljóst vitni um mannþekkingu höfund síns og hvetja heitendur til að gefa gjætur að breitni sinni og flóða vandlega huga sinn og hjörtu sem gefa sér- hvörjum mikilvægt ígrundunarefni, því sá sem aldreif flóðar eða ransakar siðferdislegt ástand sitt, gétur ekki komist að raun um það, hve mikla þarf hann hefur á því að heimfæra til sín trúarlær- dómana; en sjálfs þekkingin á að kenna honum, hvornig hann skuli að því fara; hún skignist eptir sálarásigkomulagi hans og flóðar það bæði út af fyrir sig og í samanburði við mannlegt eðli; hún sínir honum, hvada girnd hann hafi til ens verra og hvada hæfisleika til ens góða, spilling-

una flöðar hún, að því leiti, sem hún er sjálfsflapad víti, eða fólgin í mannedlinu og hina góðu eginlegleika, sem spretta upp í hjarta mannsins, enn mögnast eða minna, þróað og þrífast allt eftir því, hvornir rælt við þá er lögð. Þegar 'prédikani, eftir því sem nifer ávísid, útlístar trúarbragða lærðómanna og undirbír hjörtun til að veita þeim vidtöku, með áminningum, huggunum og advörunum, þá gétur traudlega hjá því farid, að trúarbrögðin leiti inni hjörtun og beri þar áverti þá, sem vitna um andlegt abl og edli þeirra.

§. 11.

Það hefur mörgum þótt óráðlegt að leitast við að gjöra áhrif á tilfinningar heitendanna, eða leitast við að vekja gæðshræringar í ræðum sínum, þolludu þeir það sannleiksaflöpun og kváðu það villa sjónir fyrir flinsfeminni, svo hún ekki feingi séð birtu sannleikans sökum sjónhverfinga þeirra, sem gæðbreitlingarnar olla; aðrir hafa mælt í móti þessu og sögðu raun hafa gælist á því, að flinsfemi og flilningur irðu aðgjörðalaus og viljinn framkvæmdar litill, nema tilfinningarnar veitru þeim lidveitslu; og munn hverutveggi hafa nokkud til síns máls, en ágreiningur þeirra hefur þaðan sín upptök, að ólíft er lunderni sumra manna, þar svo er margt flinni sem madurinn er; það eru til dæmis að taka, sumir svo flapi farnir, að þeir gáng-

aft ekki firir öðru enn hótírdum og flípast ekki nema þeim sé óttad með svipum Lög málsins og vilja þeir helst, ef eg mætti svo að orði komast, fara á þrumuvagni til himins, þeim verður að sína ljótleika findanna og illar og ófarsælar afleiðingar þeirra áður enn þeim er boðin Guðs mistun og náðarlærdómur Jesú Krists; aðrir eru svo bljúgir, viðkvæmir og ísludulitlir, að þeir mega ekki heira hótírdin, þeim ofbúður stærð og fjöldi finda sinna, eda þeir elska svo mjög kristilega hógværd og blíðlindi, að þeir helst vilðu líða á guðlegum Fridarboga uppi hinar sólsögru himinhæðir; þess vegna verður að hugga og hughreista þá með náðarrífum firirheitum Guðs og lada þá og loffa með fegurð og þróði digdanna; sumum er svo varib, að þeir vilja láta prédíkunina lífjast nokkurskonar hugmindafesti, er leidi þá á himin veg, og eru þetta þeir, sem láta skilninginn sitja í firirrími; þeim er mest um það hugað, að hvörgi vanti hlekk í þessa festi, því ella sleppa þeir henni og láta firir berast á jarðrifi. A þetta verður prédíkanin að líta og gefa gjætur að öllum sé nokkuraveginn gjört til hæfis; má það og vel takast; því bæði fer ætíð vel á því, að hugmindunum sé vel og reglulega niðurráðad, svo samhelði verði í ræðunni, og lífa er það guðsordi samkvæmt að láta skín koma eptir skúr og Lög málið og Evangelíið. fylgja hvört öðru, þaræð þau

í raun og veru eru svo náðfild, það er og flílda
 prédikarans að reina til að ávinna alla og verða
 þeim allt í öllu. Það er því auðvitað, að pr-
 dikanu verður að velja tilfinningarnar, að því
 leiti sem þær samteingja flílnínginn og viljann og
 hvetja manninn til að breita eptir sannfæringunni,
 en á hina síðuna er það mjög hættulegt og óvit-
 urlegt að hafa þessa firirætlun án þess að vilja
 audga flílnínginn, eða leitast við að betra viljann;
 því fáir gángast firir eintómu orðaglamri, og tilfinn-
 íngar þær, sem þannig finnu að verða vaktar, mundu
 hverfa burt optur einöög reifur og hvörki leida til
 endurbótar lífnadarins, né stöðugar gudræfni *).

-
- *) Tilfinningar mannslegs hjarta eru margbreittar og er það
 sálarstæðinn að láta að útlísta þær og reikja mismun þeirra;
 þó má hér geta þess, að þær hellsu gæðshræringar, sem
 kúnimannleg málfúld á að velja, eru: gleði, hrígd, von,
 ótti, elsta, lotning, undran, aumkan, blígdun, viðbjóður,
 firirflíning, hatur, (til flíndarinnar).

Þegar prédikarinn áttar sér að velja einhverja tilfinningu,
 þá verður hann að velja þá hluti, sem þartil eru best saln-
 ír, til dæmis að taka gleði velst af gjæðum, hagnabi, far-
 seld, sem heirenþurnir annaðhvort hafa í hendi sér, eða
 ega í vandum; þá verður að lífa þessum gjæðum sem
 best má og sína, hvornu menn geti aðlast þau, flíra svo
 frá allri þeirri farfald, sem af þeim leidir, en jafnframt,
 hoo illt sé og ógjæfufamlegt að fara þeirra á móg. Það er

§. 12.

Á seinni tímum hefur verið þráttad um það, hvort prédikanin ætti að vera samín eptir reglum málsnildarinnar, eða þá eptir einhverju öðru ræðufnidi. Þráttan þessi reis af því, að menn ekki gjördu nógu greinilegann mun, á geistlegri og verðslegri málsnild og rugludu saman ólíku efni þeirra; hinna fornu verðslegu málsnild var svo varid, að hún optast þurfti að koma einhverju snögglega tilleidd og varð að verja til þess öllum þeim ástæðum og röksemdum, sem til urdu tíndar, svo áhrifinn í bráð urdu að sínu leiti meiri, enn stöðug sanufæring um sannleika þeirra hluta, sem kéndir voru. Það er ekki ætlan mín að útlísta frekar þenna miðmun hinnar geistlegu og verðslegu málsnildar, heldur einungis benda til þess, að sú er málsnildin kristileg og best, er flitir sannleikann í þeim búningi, sem kröptuglegast telur manni trú um edli hans og afleiðingar, eða sem best upplísir skilninginn og beigir viljann; geistleg

auðvitad, að til lifernis betrunar, er mikill munur á þeim gæðshræringum, sem koma af íslöðuleysi og hinum; sem spretta af sarknæringunni um dírmati gublegra sanninda. Gæðshræringunum er svo háttad, að þar koma og hverfa flindilega, þar þjóta upp allt í einu og hjabna aptur eins skjótt; þess vegna er það varúðarvert að asa þar um of, eða ofleingi, best er að losa þeim að fylgja edli sínu.

málsnið má ekki biggjast á öðrum, ástæðum, enn þeim sem sannar eru *). Enn sérhver kristileg prédikan verður líka að hafa þessa málsnið til að

*) Uppertanir til að ástunda hið góða og hafna enu illa, eru í heilagri Ritningu lagðar eptir imislegri þekkingu og sidsæðislegu ástandi mannanna; þessvegna — eru sumar þeirra andlegri enn sumar, en miða þó allar til þess, að ebla fullkomnun og sálarheilir manna; þar eru optast teknar af sarsæld, eða ósarsæld annars lífs, eða af Guðs fullkomu, leggleiknu, hans almætti, heilagleika, gjæðu, spæti, alvitrðu, réttlæti, sem birtast allsýðar og í öllum hlutum, bæði líkamlegum og andlegum efnum. Stundum hafa Þosularnir tilgreint segurð og sarsælur afleibingar bigðanna, sjórleika og ósarsæl afdrif lasianna, og jafnvel vitnað til þess, sem heitendurnir eða lesararnir hjálfr höfðu reit og firir þá hafði komið og beðið þá að hugleida, hvílur munur væri orðinn á fjorum þeirra eptir að þeir töku kristna trú og því sein áður hafði verið (meðan þeir vöru Gidningar eða heidnir, vöru þeir þrælur sindanna og herfang dauðans; nú höfðu þeir feingid frelsid, öðlast andlegar gáfur og eilíft líf í Drottni Jesú Kristi o. fo. fr. v.) prédikanin verður að verja þessum hvotum eptir því sem þors gjorist og, jafnskrant sína munim, sem er á verulegum — og imindubum gjæðum, svo allir sái ljösa þekkingu á því, eptir hverju þeir ega að satsjast og, hverju þeim ber að hafna, því á aungvu ridur meira enn, að menn viti, hvað af bigðum og leslun leidir; annars hjerða satslir um áminningarnar og geía þeim lílinn ganum.

bera, því hún er fólgin í edli fríðinnar trúar, en edli heimnar er líf og andi, svo ekki má skorda það um of við einhæfar reglur; ef gáfurnar eru liprar, hugsanin reglu'leg, þekkingin grunduð, digdirnar ávaxtarríkar og guðræknin einlæg hjá þeim, sem flitir orðid, þá leggur það honum sjálft mál í munn og gétur að miklu leiti tekið sér síð eptir þörfum heirendanna.

§. 13.

Alf því sem nú er sagt, leidir það, að prédík-
 anin verður að vera ásmenníngi auðskilin, svo hún
 bæði gæti verið þeim til hæfis, sem upplíslir eru
 og hinum, sem ekki eru eins vel að sér, og að
 höfundatrúnum sé svo skipulega firirfómið og
 greinislega nidurtadad, að heirendurnir síð gæti
 ráðið í það hvört aðalefni ræðunnar muni verða,
 því hún á ekki að fræða þá um nánar og ófunns-
 ann sannleika, heldur sína þeim hin fornu sannindia
 í nýum speigli og breita iduglega búningi þeirra.
 Enn ekki verður það glögglega útlístað, hvornig
 ræðan egi að vera lögud, nema menn líði hana
 sundur og virði firir sér hvörn hluta hennar sérílagi.

§. 14.

Það er bæði tíðkanlegt og tilhlífílegt að
 birja prédíkunina með bæna-áfalli, eða, að brúta
 bæn firir prédíkun og að hefja huga og hjörtu upp
 til himnar æðstu veru, áður enn farid er að tala

um guðlega hjúti, við það verður andaktin heitari og ræðunni hlíðt með meiri athigli; en þá verður bæn þessi að vera stutt, hjartnæm, tilgjörðarlaus og ætíð hafa tillit til ræðuefnisins. Þessvegna fer best á því að búa hana ekki til fyrri enn ræðan er fullgjörð og breita sem optast um bænir. Undirföðga bænarnar er trúnaðartraustid á hinni æðstu veru og tilfinning þess ófullkomlegleika, sem við mennina lóðir, svo þeir eru sjálfum sér ónógir; en traustid til Guðs innibindur í sér viðurkenningu hans velgjörninga á umlíðnu tímunum og von umlíðveitflu hans á hinum ófögnu; þessvegna verður og höfundinn bænarnar, að þakka Guði fyrir þá náðarríku velgjörninga, sem hann hefur veitt oss, einum í sendingu síns elskulega einkasonar, Frelsara vors Jesú Krists; þetta bænarpakklæti eikst við ihugun þess, hve ómálegir vér erum guðlegrar náðar, og þaraf íþreittur annað atriði bænarnar, sem á að lífa því, hvörfu mjög oss lángi til að fá uppgjöf á lindum vorum og mega vænta guðlegrar aðstöðar til lífveris betrunar. Þó þetta sé edli og undirföðga bænarnar, þá gétur samt prédikarinn breitt til eptir því sem hjarta hans og þarfir enna viðstöddu bjóða hönum. Aftir þessari bæn er þaðir vor lesid; síðan Guðspjallid, eða Náðutextinn, en sumir láta fluggja vers á milli drottinnlegrar bænar og guðspjallsins og má hvortveggi vel fara.

§. 15.

Það er áður (í § 6) nokkud talad um fundingu textans og meðferd á hönum ad því leiti sem hann sjálfann snertir; nú skal fátteitt á það minnast, hvörug hagaulegast verði feingib ræðuesni *) útúr textanum og, eru tveir vegir til þess bestir, ad menn annadhvört skipti hönum í tvær eða þjár greinir og, leggi síðan útaf ordum hvörrar greinar eptir því sem þau filgja hvört á eptir öðru í textanum, eða, ad öðrum kosti, leidi eitt adalatriði útúr textanum, skipti því síðan, eða leidi útúr því önnur minni atriði og leggi útaf þeim. Þessi prédikunar adferd er betri enn sú firnefnda í því, ad prédikarinn fær þá meira svigrúm og frelsi til ad útlista efnið og á hægra med ad binda ræðuna, svo hún hvörgi verði of sundurlaus; sé þarómóti, firri atferdin höfð, þá veitir hægra ad hverfa aptur öðruhvörju til textans og síðjast við hann.

§. 16.

Þegar búid er ad fá adal atriðið, verður efni þess ad ráða því, hvört prédika skuli útaf því í samfellu, eða lida það sundur í fleiri stadi; sé

*) Það má badi kalla textann sjálfann ræðuesni, einog hér ad framan er gjört, ad því leiti, sem hann er frumefni ræðunnar, en hér hefi eg brúfad orðið: ræðuesni í þrelingri þíðingu um adaluntalséfnid í henni.

Þetta gjört, þá er best að tvi-eda þrífífta ræðunni, enn ekki optar, svo atridin geri orðid heir-
endunum hugföst. Það má fífta efnisatridinu með tvennu móti, annaðhvort í atridi eða Klausur. Þegar hin atferdin er höfo og því er fíft í atridi, þá er það ekki verulega lídad sundur, heidur feingin þunnur smáatridi, sem mida til að útfíra eða fanna aðalatridid; til að minda: eg hef valid það fírir aðal-eda efnis-atridi að fína, í hvorju sonu trú sé fólgin, þá fíri eg fírst frá því, hvörnig hún verður að biggjast á þekkingu, og síðan, hve ávaxtaríft hún eigi að vera í góðverfunum.

Sé hin seirni atferdin brúfud og aðalatridinu fíft í Klausur, þá er það lídad sundur í tvo eða þrjá hluti, eptir því sem á efninu stendur og hvor um sig útlíftadur; til að minda: aðalatridid er þetta: verid mífunsamir, einð og yðar himneftur Faðir er mífunsamur! þá hluta eg það sundur og tala fírst um Guðs mífunssemi, og þá um það, hvörnig okkur er ætíð að verða einð mífunsamir; eða, hvörnig vér egum að breita eptir Guðs mífunssemi; en tvennt er við þetta aðgjæftsluverðt, bæði að klausurnar, eða þessir fíofnngar samanteknir í eitt lag innibindi í sér, hvorki meira né minna, heldur einmidt híd sama sem aðalatridid og, að hvor um sig útíbirgi annann; því að øðrum fífti sníft hugurinn í hring og fémst ekki áfram í efninu.

§. 17.

Adalatríðid á, einn og áður er sagt um text-
 ann (sjá § 6) að vera annaðhvört trúar- eða
 fíða- lærðóms grein; hvort sem heldur er, þá
 verður það að vera svo lagad, að hægt sé að
 líða það útúr textanum án þess að hártoga
 hann; það á að vera fáorðt, enn gagnorðt og öll-
 um aðnumið þarad það er undirstaða ræðunnar
 og flíðningur á henni að miðuleiti kominn undir
 flíðningi þess; ekki má það vera stærra ummáls
 enn svo, að það verði í sömu ræðu vel og greini-
 lega útpíðt, enn á þó að innibínda í sér fullkomnið
 trúar- eða fíða- lærðóms atríði. Sé adalatríðid
 trúaratríði, þá verður að klæða það þeim bú-
 ðingi, sem best fái glæðt og ebit trúna og sé jafn-
 framt flíðseminni edlíslíkastur og flíðninginum til
 hæfis. Ekki má þá adalatríðid innibínda í sér þá
 lærðóma, sem annaðhvört eru vafasamir, eða al-
 þíðu torstíðir, af því þeir heímta lángvinna ígrúnd-
 un og æfingu flíðningans, né heldur þá, sem
 ekki verða heímfærðir til lífernisbetrunar. Þegar
 trúaratríði er valíð fyrir efnisatríði, verður að út-
 lísta það með sám orðum svo flíðmerkilega sem unt
 er, eftir þeim reglum, sem flígja ber víð flíðningu
 enna helgu bóka *) og sanna það stúttlega með

*) Það er lunnugra, enn frá þessu að segja, að til þess að
 gæta seingib réttanu flíðning á heilagri flíðningu, þarf flíð-

í ölfsemdum annaðhvört úr Ritningunni, eða af
 skínseminni, eða hverutveggi; ef sanna á með röf-
 um Ritningarinnar, þá þarf að bera trúaratriðið
 saman við aðra trúarlærdóma, sem heita meiga
 lögtefnir meðal manna og sína lífingu þeirra
 og stíldugleika, eða, að öðrum kosti, sanna það með
 innvitnunum; enn ekki má þá nefna til þess aðra
 stadi, enn þá, sem eru svo augljósir, að ekki leika
 tvímæli neiu á um þíðingu þeirra, því þíðist grund-
 völlurinn, þá er hætt við, að það gangi úr skord-
 um, sem ofaná hann er bíg. Ef prédikarinn ætl-
 ar að sanna trúaratriðið með röfsemdum skínse-
 innar, þá verður hann að hafa gát á því, að þær
 hvorki séu sérvittsfusullar, eða offjófnar og almenn-
 ingi þungstíðar; og verði ekki öðru ákomid, þá
 láti hann sér lida að sína það, að trúaratriðið
 vel gæti komist heim við óbrjálada skínsemi, þó
 það kunni að vera stílníngi hennar ofvarid og
 hún ekki gæti algjörlega gjört grein fyrir því. Enn
 ef aðalatriðið er síðalærdóms atriði, þá á það

bragð, bæði á þeirri tungu, á hverja hún er rituð og á
 sögum þeirrar albar, svo kénslumátinn og búningur sann-
 indanka þekktist frá hinum eilífa sannleika, sem þarf selsi og
 reisabur er þessum albar hjúpi; enn þó er þetta ekki elnhlitt,
 nema því sligi gudrákilegt hugarfar, því þá verða hin gub-
 legu sannindi flöðub frá aðra sjónarmíði og sjón trúarinn-
 ar verður langtum flirari og áreibanlegri.

annadhvört að hvetja menn til að gégna einhverri áridandi skildu, eða vara þá við einhverjum hættulegum, enn þó almennum og alþéttum lesti, svo það verði sem arðsamast og uppbyggilegast fyrir heirendurnar; síðann verður að útlísta það og fanna einsög trúaratriðin annadhvört með rökum Ritningarinnar eða skrifseminnar, eða með hvoru-veggja, svo hvað gæti stóð annað; ber þá vandlega að sína skildugleika þessa síðalærdóms atríðis við sönnur bódorð, og hvört heldur sem talad er um skildur, digtir eða lesti, þá verður að leida í ljós upptök, edli og afleiðingar þeirra, enn — þær helstu ástæður og hvatir eru áður tilgreindar í § 12 Róta.

§. 18.

Þó aðalatriðinu í ræðunni sé skipt í tvo eða þrjá stadi, þá ættu menn að varast það að fjölga um of undiratriðunum, eða auðkenna þau með allteinum tölum og stöfum, því það veikir afleið og fjörð, sem á að vera í ræðunni, ef heirendurnir þurfa að leggja margþreittar fundurlíðanir efnisins á minnid. Sumir hafa ráðið til þess að draga fyrst að sér efnid í þrédikunna, fundurlíða það síðann eftir því sem hæfa þeir, ræða svo niður atriðunum og bóka nokkud um hvört sérilagi, enn láta fyrst um sinn bil vera oúðt á milli þeirra, þartil búid væri að fara svo með alla ræðuna, þá sögdu þeir, að fylla skildi hverja eudnina sem

ávarð með frefari útskríngu, eða heimfærslu atríð-
anna. Þessi atferð getur að vísu gjört ræðuna
reglulegri, enn hún annars finni að verða, og ó-
ráðlegt er það að fara að taka saman prédikun,
enn hafa ekkert áður hugsað um aðgreiningu efnið-
ins; enn þó er það næsta ísjárverðt að hætta í
midju kafi við hvört atríði, einungis til að sjá,
hvört nóg verði rúmið fyrir útskríngu og útfærslu
hinna, sem eptir eru; því hætt er við því að það
fjæfi og flokkvi andagípt prédikarans, ef hann
ætlað sér að mæla gubleg sannindi og andlega hluti
á svo holdlegann þvarða; má hann þá opt hætta í
midju kafi þegar hann er kominn í hita og hön-
um gégnir verst og fiunst hann ekki sé nærri því
búinn að tala það sem hönur bír í skapi, best
verður hönur að halda áfram með hvört atríði
á meðan hann er vel fyrir kalladur, þángad til
hann er búinn að ljúka við það; verði prédikanin
oflaung, þá er hægt að flitta hana aptur og kippa
úr henni einhverju, sem helst má missast; það má
og hætta við hvört atríði, ef prédikarinn í þann
svipinn ekki sér, hvornin það verði betur útlit-
að enn þá er gjört og taka svo til þess aptur þegar
frá líður og hann er ordinn aflúinn.

§. 19.

Nú ber að minnast nokkud á niðurlag ræð-
unnar, eða heimfærslu hennar til heirendanna.

Eg hefi áður sagt (í S 3), að ákvarðan prædika-
 marinnar væri það að flitja gudsord inni líf og
 félagskap manna og er það því stílda allra þeirra
 sem sækja kirkju, að fara þágangad í því stíni að
 hafa not þess sem kénnt er, nema það og verja
 því sér til góðs; enn þó er andlegt sinnuleisi og
 fátæði sumra svo mikil, að þeir teljast undann
 þessu og hlíða prædikuninni einsog það væri saga,
 einum ef textinn er í kénningar' eða frásögu formi
 og megin hluti ræðunnar fremur fræðandi enn hjarta-
 hrærandi. Þessvegna verður prædikariinn að gjöra
 allt, sem í hans valdi stendur, til þess, að guds-
 ord verði þeim að líði, sem því hlíða, og á það
 að vera hönun hugfast meðann hann er að búa
 til ræðuna og eins á hann með betrum ordum að
 láta heirendurna vita, að kénningin egi að mída
 einmidt þeim til sálarheilla og, að þeir egi að
 heimfæra hana til síns síðferdislega ástands og
 vera hana samann við það sér til huggunar og
 lífernís betrunar. Þegar textinn er trúaratríði, þá
 verður prædikanin sérilagi að sína samband þess
 við síðalærdóminn, að því menn eru fúsari á að
 hugga sig við trúarbragðalærdómana, enn breita
 eptir þeim; þeim er það svo ljúft að heimfæra
 til sín firirheit gublegrar náðar, enn sést hæglega
 ífir það, að þeir gétu ekki notid firirheitanna
 nema þeir breiti hugarfari og háttalagi sínu eptir
 Guds. bodum; mörgum þakir vænt um að láta

tala við sig um Guds mistun og gjæðsku, en vilja sjálfir ekkert til vinna og hafa óbeit á að heira talad um heilagleikann og réttlætis; þeir gjæta þess ekki, að guðsríki er innra í oss og, að ormurinn, sem Rítnaglin segir aldrei deji, gétur vafid sig utanum hjörtun og tekið sér bólfestu í brjósti manna, svo einginn itri máttur fær slutt þá nauðuga inni Himnoríki og, að þeir komast ekki þáng að nema þeir taki sinnastípti og gefi sig á Guds vald.

§. 20.

Í nidurlagi ræðunnar, eða heimfærslunni, á prédikarinn að áminna, aðvara og hugga og fer eirna best á að gjöra það í endanum á hverju atríði, sé ræðan sjálf fræðandi og esnid heldur þurt; enn sé síðalærdómur aðalinnstaf hennar, þá má láta heimfærsluna bida þángad til seinast og enda prédífunina með því að áminna heirendurnar um að hugfesta kénninguna, ransaka sjálfa sig eftir henni, og verja ransókninni til leidréttingar því, sem þeim er áfátt og ábótavant. Það er síður sumra að slipta sósnuðinum í ræðum sínum (enda þótt ekki séu utanu fjórir eða fimm í kirkjunni) í tvo flokka, í vonda og góða; en þetta sínist vera óviturlegt, því bæði eru svo mörg troppustigin í enu síðferdislega ástandi mannanna, að það er ekki auðfundid tafmarkid á milli þeirra, sem eru á lægstu digdatröppu og hinna, sem að vísu ekki

mega heita digdugir, enn lifa þó firi mannaþjónum nokkuravegin lastvöru liferni og stæð gétur; að heirendurnir séu nálægt tafmarki þessu; það er líka hætt við þeir stæti sig á því, ef þeir heira prestlini gjöra svo tilfinnaþegaun mun á sóknarþörnum sínum; hinir digdugu kunna að verða stætingarminni við það og hugsa, sér sé í augu aðbótavant, enn þeir, sem vita sig brotlega, halda, að presturinn sé að sneida sig og fyllast þikkju og þrjótstu lítað þess að lagfæra bresti sína. Samt sem áður er það ekki víta verdt, þó presturinn í þræðuninni slípti mannfínnu í tvær svæðir, í góða og vonda, enn þá verður hann nákvæmlega að lífa hvörri þeirra um sig, svo heirendurnir gæti séð, hvað sér ber að gjöra til þess þeir komist í tölu hinna góðu; þeir stólast líka traudlega undan því að hugleida, í hvörjum hópinum þeir sjálfir muni vera, þegar þræðarinn ekki beinlínis sakfellir þá; það er þessvegna tilhlíflegt að sína minninn á þeim, sem hlíðnast lærdómi og áminningum ráðunnar og hinum, sem ekki vísja gæfa þeim gaum, og setja söfnudinum glögglega firir sjónir, hve ólík fjör þeirra og afdrif séu eptir edlilegum hætti og ákværdudu ráði Drottins.

Heimfærslan á að vera hjartnæm, viðkvæm og áhrifamikil og leida tregdulanst af því sem undan er farid í ráðunni; þessvegna má heimfærslan ekki vera svo almennt, að hún gæti átt

við allar ræður og ræðuefni, hve ólík sem vera finnu; heirendurnir hafa þá hvorki not af ræðuefninu né útsærslu þess; þó má brúka þær almennum uppörfanir til lífennis betrunar, til dæmis að taka: umhugsun dauða, eilífdar og dóms, með öðrum hvötum efninu viðvirkjandi til þess að gæta því betur brint fyrir söfnudinum, hve mikla nauðsin hann hafi á því að heimfæra til sín sannleikann, sem kændur er, og hve hættulegt það sé að skjóta á frest betrun þeirri, sem hann á að koma til leiddar; það er einkum tvennt athugaverdt í þessu efni, að prédikarinn hvorki sé svo fjölordur um það, að það verði heirendunum leidda efni, eða of fáordur, því þá finnu þeir að hugsa, hann hnitti þessu aptan við ræðuna einungis fyrir síðasafir til að láta það eitthvæð heita. Það er samkvæmt kristilegri audmíkt, að prédikarinn ekki frá skilji sjálfann sig, þegar hann í heimfærslunni, eða annarstadar í ræðu sinni talar um mannlegann ófullkomlegleika og veikleika.

§. 21.

Eins og niðurlag ræðunnar á að vera hjartnæmt, svo á og upphaf, eða inngangur hennar að vera snotur. Það er forn og fægur venja að byrja prédikunina með inngangi þeim, sem kallast Exordium eða ræðu upphaf; kom það upp á fjórðu öld meðal kristinna ræðumanna, því þá

fóru þeir að finnaft ræðum grístra og rómverstra mælskumanna og síðan hafa flestir haldið þessum síð. Best mun á því fara að tala ekki samann inngáninginn fyrir enn búið er að semja prædíkunina, því ella kann hann að hlaupa inni efni ræðunnar, svo prædikarannum verði að tala tvisvar um sama hluti og klifast ofmjög á hinu sama. Þessu er líft varid og húsastorsum, ef eg mætti því saman jafna, að vant er að ljúka við stofurnar áður enn tækið er til að búa um andirid og fegra það. Þó verður inngangurinn að standa í nákvæmu sambandi við ræðuna, því ella slitnar hún sundur og prædikarinn bristur á móti lögum einingarinnar; er það og ekki ósjaldan tilhljóðlegt að útsíða textann í innganginum og segja frá því, við hvada tækifæri og fringumstædur lærdómur sá var fluttur, hvada þíðingu hann hafði firi þá, sem þá voru á dögum og, hvada þíðingu hann á að hafa, eda gétur haft, fyrir oss; þessa atferð má allvída sjá í Arna postillu og er hún bæði auðveld, fróðleg og fægur; það má og með mörku öðru móti birja ræðuna, enn ekki er það ráðlegt að birja hana á efniðatríðinu og sleppa innganginum, því hann midar til að koma athigli heirendanna í það horf, sem ræðunni géggnir best og vekja eptirtekt þeirra á aðalefainu. Inngangurinn má ekki heldur vera oflangur í samanburði við ræðuna sjálfa og á að vera saminn með jöfnu til-

gjörðar : og viðhafnar : lausu orðfæti, sem fremur
 sé fræðandi enn hrærandi, má og af snoturleika
 hans einatt markja lipurleika og gáfualag prédikar-
 ans; sumir birja hann með einhverjum alfunn-
 um málshætti, sumir með Ritningargrein, sem eitt-
 hvað á flítt við textann og er það firrhafnar-
 minnst og eginlegast að birja með einhverju því, sem
 er áfveigt og edlislíft adalatridinu; en það er allt
 komið undir efni adalatridisins, hvört hugmindin í
 því má þreingjast edæ rífkast í inngáuginum; til
 dæmis að taka, ef efni adalatridisins er: fríðileg
 auðmíft, þá má tafmarka þessa hugmind í inn-
 gáuginum með því þar að skíra frá hógværd Frel-
 arans og eins má rífla hana í inngáuginum með
 því að lísa fríðilegri auðmíft, ef adalatridid segir
 frá hógværd Frelsarans.

Þar á móti hreífir inngáugurinn ekki við um-
 máli adalatridis hugmindarinnar, þó hann leidi í
 ljós annaðhvört díræti hennar eda flíðugleika við
 einhverja aðra hugmind, sem midar til að skíra
 adalatridid á einhvörn hátt, sem prédikarinn ekki
 sér sér færi á í ræðunni sjálfri.

§. 22.

Það er ekki einhlíft að segja sannleikann,
 miklu flíptir, hvornig að því er farid; því betur
 sem búningur hans er lagður eptir segurðar til-

finnaninni, þess hægra á hann með að fá inngangur
í hjörtu manna.

Þessvegna hafa þeir frá alda æðli leitast við
að þróa ræður sínar á margann hátt og gjöra þær
áhefnilegri með ímsum brögðum, sem mannvitid og
málferid fékk þeim í höndur. Enn vandhæfi er
á því að veita flart handa gudlegum sannindum
og fá þeim þann búning, er þeim sé til hæfis,
svo hvorgi beri flugga á fegurd þeirra, og ætla
það margir higgirnir menn nú á dögum, að best
sari á því að prédikanirnar séu hafðar sem vid-
hafnar minnstar; þó er þetta mikid komid undir því,
hvort þær eru þriddar með kristilegri mælsku, eða
flúradar með fánitri orða mælg. Þeir hlutir,
sem klæða hugmindirnar fjáanlegum og snotrum
hjúi og sína líkingu andlegra og líkamlegra
hluta, auka fjör og áhrif ræðunnar og eru að því
leiti fjarnafillri enn eintóm hugargrip, enn séu þeir
um of regladir nidur og þeim ofhladid inni ræð-
una, þá verður hún tilgjörðarfull og óvildfeldin.
Þegar prédikarinn er hrærdur af mikilleika og dírmeiti
gudlegra sanninda, þá þarf hann ekki að hafa mikid
firi því að koma ordum sínum vel og haganlega
firir og fénnir Ritningin hönum eirna best, hvörn-
ig hann fluli koma ordum að því sem hönum bír
í brjósti.

Það er líka ómissandi firir hvörn lærdann
mann að finna sér ritgjörðir hinna grísku og la-

tínflu mæltumanna, því það eru svo mikil snilld-arvert, að margt má af þeim nema, bæði hvað orða- og hugminda- skipun áhrærir. Ekki ætla eg að fjölirða um þetta efni, heldur stuttlega minnst á það, hvornig þróa megi gudlegar ræður án þess að gjöra sér ósnikid far um það; en ekki finnst mér auðveldt að gefa almennar reglur í fám ordum fyrir flarti því sem prédikanin má búast, þó hefur mér komid til hugar að skipta því í tvo stadi og falla annann þeirra Stílbreitingar enn hinn Rósamál. Stílbreitingarnar eru einf- um fólgnar í fjölgæfni ordanna og hugmindanna, sem gjörir ræðuna bæði skémtilegri og gáfulegri af því lærdóminum verður þá velt fyrir sér á ímsa vegu og flíðugleifi hans við aðra lærdóma á margann hátt flóðadur. Breiting ordanna gét- ur verid margvisleg bæði með fluttningi og snún- ingum *), sem oflángt irði hér upp að telja; það má líka breita beinum stíl í spurningar til að mindar: hvað er fegra enn digdin? hvað ljótara enn lest- irnir? í stad þess að segja: ekkért er fegra enn digdin, ekkért ljótara enn lestirnir; spurningarnar eru opt áhrifa meiri enn beini stíllinn; Eins má snúa máli sínu til heirendanna, svo þeir flíji, að

*) Allir þéttja *metaphoras* og *tropos*, sem flólageingn- ir eru.

til sín sé verid að tala *); opt mega answer fylgja á eftir spurningunni og spurningin hvör á fætur annari þegar prédikarinn er kominn í hita; opt ega líka snilliði vel við efnið og eru þau þá eins áhúsfamilil og leingri sannanir, en ætíð á orðavalid að vera svo lagad, að þíðing þeirra sé almenningi auðfílinn, þó mega þau ekki vera of hvørs dagsleg, því það meidir tign gudlegra hluta; ekki má heldur þrá flífast á sömu orðafíltækjum í sömu ræðu, því það er leibinda efni og beifir fjör hennar, sem að miðu leiti er komid undir hentugum tilbreitíngum; mest ríður á því, að orðfærid sé ljóft og lidugt. Fjólhæfni hugmindanna er naufsinleg þríði ræðunnar, því hún verður einstreingíngsleg ef alltaf er verid að bjástra við sömu hugmindina, og þá er hætt við, að lærðómurinn verði að flífast á einstígunni inni hjörtuu. Auðvelbást og eirna liprast er það að rada hugmindunum, sem efainu víðvíkja, níður eftir því, sem þær fjálfkrafa fæðast hvör af annari, og er þetta gjört í *Arna Þostílu*, mega og hugargrípin svoleiðis verða alltaf einu há og fjormífil, þegar gáfumenin ega hlut að málum, einsog þó breitt sé eftir *Víðalín*, sem opt birjar í fjarlægustu átt og fínnur þó

*) Þetta gjörir Jón Víðalín opt þá hann segir: hvad líst íður Bráður mínir? eða hvad segid þér til þess Bráðir mínir og s: fr. v:

med furðanlegum hætti veg þáנגað, sem hann ætlaði sér að komast, enda fligur hann að efninu og innanum það, hvar sem hann fær einhverja líkingu hugmindanna að stíðjast við, þó hún ekki sé alltid sem nærst og hann þurfi stundum nekkud að seilast eptir henni. Þessi atferð er léttari þegar lagt er útaf orðum textans í ród, heldurenn þegar aðalatriði er leidd útúr hönum; hún er samt hentugust firi fjörmenn, sem bæði hafa lærdóm og gáfur; hinum er hættu minna að fara með jörðunni, því ef þeir ætla sér ofhátt þá hrapa þeir ofsljótt niður aptur, eða þeir komast í ógaungur, svo þeir villast frá efninu. Rósamálid, eða að tala undir rós, á að gjöra ræðuna annaðhvört ljósari eða áhrifa meiri og má skipta því í Samlíkingar og Fjörklausur. Samlíkingarnar geta opt verid fjörmiklar og fjörklausurnar í samlíkingunni, en sá er munurinn, að hinar mida einkum til að gjöra efnid ljósara og áþreifanlegra, þessár til að gjöra það áhrifa meira. Samlíkingarnar skíra opt betur frá edli hlutanna, enn þó þeir sjálfir séu útlistadir; þær geta verid lánkar (til dæmis: eptirlíkingar Frelðarans) og stuttar (til dæmis að taka af einstöku orðum: guðfagur) eptir því sem á efninu stendur; þær ega að vera snótrar og andráðnar, og þurfa hlutir þeir, sem saman er jafuad ekki ætíð að vera edlislíkir, heldur mega þeir opt vera hvör öðrum ólíkir og gagnstædir (til dæmis að taka, þegar

hinum digdugu og lastafullu er jafnað samann, þá
 fæst best miðmunur þeirra; en gát verður á því að
 hafa, að ekki séu teknir til samlíkinga þeir hlutir,
 sem almenningur annaðhvört ekki ber fénnsli á, eða
 eru ásteitanlegir fyrir fegurðar tilfinnanina. Fjör-
 klausefurnar eru þau atríði ræðunnar, sem útmála
 tæbla efuisins með ímsum sögum og ásjálegum
 mindum, er gjöra það sem áhrifamest og mída til
 að vekja gæðshræringar heirendanna. Fjörklausef-
 un verður ekki komid við, nema þegar hlutirnir,
 sem lísa á, eru annaðhvört fagrir, eða ófrínlegir,
 sorglegir eða gledilegir, hriflilegir, óttalegir, eða
 uppá einhvörn hátt undrunarverdir; eptir því sem
 á fjörklausefurnar líkur, eptir því á fjöríð í þeim að
 vera og hugargripin að verða bráðskarpari; þó
 má hafa gát á því, að þær verði ekki oflángar
 eða ofstálblegar, því þá er hætt við, að búningur
 sanniðanna vekji meiri athigli, enn þau sjálf, og er
 það beinlínis gagnstædt tilætlun prédikunarinnar
 og edli gudlegra hluta; ekki má heldur ímyndun-
 arablíð ljá þessum atríðum efni, heldur einungis
 lit, þó svo, að jafnframt sé leitad ráða hjá stíln-
 inginum, hvört litirnir séu efuina sambodnir. Best er
 að fara sparlega með rósamálid og láta því einstökus-
 finnum bregða fyrir eins og snæljófi, ef því rignir
 nidur í ræðuna í sífellu, þá verða menn leidir á því
 og gefa því að loknum lítinn gaum. Það þífir
 mér tilhlidilegt að enda prédikunina með fáeinum.

bænarordum, því æll athofn á að birja og enda á
hönun, sem er upphaf og endir allra hluta.

§. 23.

Þegar búid er að taka saman prédíkun-
ina, þá er eptir að slitja hana, og er mikid undir
því komid, að framburðurinn sé fallegur og áheiri-
legur, enn þetta verður hver að gjöra einn og hön-
um er best lagid og hann hefur lipurt tungutak til;
þó má hér geta þess, að framburðurinn á að vera
stillilegur, enn þó ekki dragseirn, ekki ofhár né of-
lágur, heldur í meðalrómi; það er ekki fallegt að
reka á mikla ringi, eða vera stundum skrækhljóð-
adur, stundum dimmraddadur; ef prédikarinn sjálf-
ur kómst vid og er gagntekinn af andakt, þá finn-
ur hann best, hvar og hvornig hann á að breita
röðinni og skipta um róm til þess væðann verði
sem hjartnæmust og áhrifamest; alvörugéfnir samfara
blíðlindi er hið fegursta skart prédikarans, ræðunn-
ar og framburðarins. Nú er enn presturinn fer að
taka saman prédíkanir sínar, ætti hann í hvört sinn
að heita á Gud sér til fulltíngis og biðja hann af
hjarta um helga andagift, vitsmuni og vilja til
að fá eblt dírð og ríki hans í hjörtum heirendanna
og þá mun ætíð vel fara, því presturinn verður
vid það andheitari og sálin hreinsast og helg-
ast vid bæna íbjuna og verður betur til þess
fallinn að nema og kenna gudleg sánnindi. Þó

flildu allir varast að stíga í stól óvildbúinn án þess
 að hafa tekið samann ræðuna áður, eða hugsað
 um efnid og ræðað því vandlega niður, eins er það
 fleirstum hentugast að hafa fyrir sér blóðinn, nema
 það séu æfdir gáfumenn; en ótt fer vel á því að
 bæta við á stólnum upp úr brjósti sínu einstöku at-
 ridum eða útlista þau betur enn gjört er á blóðun-
 um, þó má þá hafa gát á því, að ræðan verði ekki
 ofslung, því það er nægilegt að vera í stólnum
 eina flukkustund og verður að hafa efni ræðunnar
 þanninn, að hvorki þurfi að fara ofhljótt ífir það,
 eða teigja ofmikil úr því. Ræðan og framburður-
 inn ega að vera sú fluggsjá í hvörri kristileg greind
 og hugarfarar prédikarans fagurlega birtist; þar mega
 ekki sjást annarlegar mindir, hvorki utanáð lærðar
 reglur né tilgjörðarfullt málféari; því gudsorð á að
 koma frá hjartanu og ná til hjartans. Að endingu
 ætla eg að bæta hérvid dálitlum tákla úr ræðu þeirri,
 sem hinn nafnfrægi Biskup Tegnér, þjóðskáld
 Svía hélt á prestafundinum í Wexiö árið 1836.

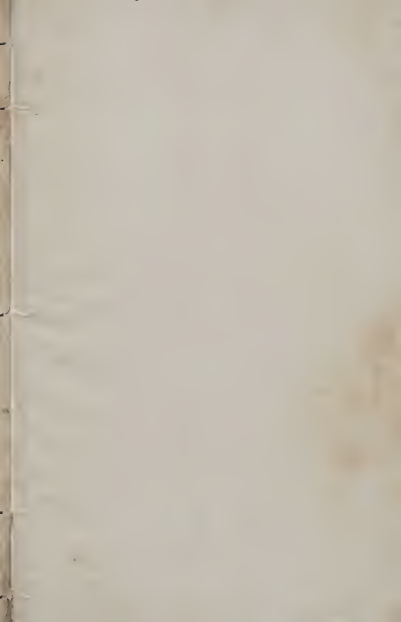
Í hinni protestantísku kirkju er prédikanin hald-
 in töluverður hluti prestsverkanna. Það er íþrótt,
 þessvegna á ekki ófrelsid við hana, enn hún á sér þó
 reglur, sem sporna við handastólum (ósimlegum handa-
 tiltektum). Þar sem auðið er, og eru þær sóttar í
 fénslu bæfurnar. Það var um tíma tíðkannlegt að
 prédika tómann fíðalærdóm, enn heppilega hefur það
 lagst af aptur, ekki þessvegna, að fíðalærdómurinn gæti

ekki átt heima á prédikunarstólnum, — þarad hann sem heimfærsla trúarinnar situr þar í öndvegi — heldur hins vegna, að kristilegur fidalærdómur grundvallast á öðru enn tónri mannvitsfu, hann er auglýstur af Gudi og á því að láta sjáft á svipnum, að hann hafi svo háleit upptök. Gott er það og gagnlegt, að þú þécikid Krist og hann krossfestann, enn þér-
 jid aldrei fram þú blákalda og gjætid idar firir heilabrotum, sem fremur ega við kénslukverinn enn Ritninguna; flettid ekki gudfræðinni sundur líd frá lídi, það á við kénslustólinn enn ekki við prédikun-
 arstólinn, þú egid að sína söfnudinum veg saluhjálp-
 arinnar, enn ekki hvörnig hann er lagdur; það á að prédika kristilega trúarlærdóma enn ekki vífinda-
 lega trúarfræði. Vel fer á því að vera alvörugéfinn, já það er prestinum ómissandi, enn alvörugéfinn á að vera mildileg; Það fer illa á því, já það er ó-
 tilhlíflegt að hrella ístöðulitla einfeldninga hvörnig sem ástendur og fílla ímindun þeirra með ógurlegum mindum og vera einlægt að ota helvíti að þeim. Blóts-
 irdinn starta ofur illa á vörum þeim, sem Gudi eru helgadar og ega að boda lærdóm fridarins. Viðkvæm-
 ni hjartans er nærsta ólík hræðslufullum sínastjálfsta og ógnanin refur æringann inni himnaríki. Góði prest-
 urinn áminnir lífa, enn með viðkvæmni og mildi eins-
 og þegar mædurruar áminna börnin; hann hirtir, enn fær þá ekki tára bundist; hann grætur ífir Jerúsalem og ef hann reidist þá er það einsog þegar Dúfunni sinn-

ast. Svad prédikunar ot ferdina sjálfa snertir, þá ber nú minna á hinum veifulegu og rósam flúrnú ræðum sem sínum voru svo tíðkadar um lánga æfi; það er ekki heldur mikil eptirgjón í þeim, almenningur skildi þær ekki og hina síðustu velgði fljótt við léttmeti þessu. Andleg tilfinning á ekki stílt við vol og vil og rósamálid á heima í austurálfunni; í voru kalda landi verður það að vera eign skáldanna; en gjætíð íðar á hinn bóginn firir því sem er þurt, hrjóstrugt, óvandad og hvörðdagðlegt.

Málid er hjúpur hugmindanna, það á að vera röggsamlegt, en ekki tilgjörðarfullt, efninu sambóðid, en þó hvorki hólótt né hlífjót, tært enn þó ekki dauft, andríkt enn þó ekki óðsluga, blátt áfram, en þó ekki hvörðdagðlegt. Því þó söfnudurinn finni að fella sig best við híd hvörðdagðlega, þá á hann einmíð af prédikunarstólnum að venjast á annað betra einnig í þessu efni. Best er bíblíumálid þar sem því verður víðkomíð, en hóf verður á því að hafa. Það er undrunarvert að í orðum Ritníngrarinnar þegar þeim bregður einstökusínum firir í ræðunni líft og elðíngu, en dínji þau alltaf á, þá veífjast áhrífinn. Eg hefi heirt, að það beri slundum víð eínkum meðal hínna íngri embættisímannna, að þeir flígi óvíðbúnir í stólinn, og þíkt mér þetta híd mesta óví. Éa sem er æfður og reíndur og vel orðfær gétur að vísu endrum og sínum látíð það flíka sem hönun flígur í hug víð útfærslu efníns, en um efníð á hann

samt ætíð firirfram að hafa hugsad og vera búinn að rada viður adalatridum þess í huga sínum. Þar á móti er þetta bernstúleg sibiðka af hinum úngu og óæfðu viðvænðingum, þeim er hollast að halda sér við biðin sín og treista því ekki, að andagiptin ætíð muni koma þegar farid er að sambríngja, stundum kómur hún ekki, eða það sem sakara er, að isir þá kómur einhver trublunar: eða villu-andi og Guðsþjónustugjörðin gétur þá ekki farid í stíðum hve leingi sem þeir eru að prédika. Eg ræð frá því að hafa margmælgí í prédikunum; margir úngir menn prédika á sig þessa tortrígílegu virdíngu, með því þeir þráfalðlega og hvörnig sem á efninu stendur eru að klífast á sumum adalatridum fríðilegrar trúar, til að munda lærdóminum um náðina, trúna og réttlætínguna o. s. fr. v. Þetta eru að víðu adalatridi, en einmíð þess vegna géta þau ekki veríð allstadar. En þegar prédikarinn gjætir sín firir þessari fánítu orðgnótt og geíngur rafleíðis til efnis síns, þá á það að verða útpíðt á einni klúkkustunðu, annars er það ílla valíð; ef leíngur er prédíkad, þá dofíar eptírtektín og menn míssa sjónar á leíðarþræðinum í ræðunni, og þó prédíkarinn ekki þreítíst, þá þreítast samt heírendurnir. En hvað stóða þessi ráð og ráðleggíngar? greíndir og gáfabír þurfa þeírra ekki víð, en hinum koma þær ekki að haldi. Eg ætla þessvegna að ínníbínda þær í þessari einu (ráðleggíngu): veríð audugir að skínsemi, þekkingu, ráðvendi, kóstgjæfni, og fríðilegu hugaríari, og þá mun íkkur sjálfa furða, hve snóturlega, hve heílla-samlega og hve fagurlega íkkur tekst að prédíka.

Lbs - Hbs / Varacintök Ísl. Páskati

100575478 - 2

